

Közzététel: 2023. március 22.

A tanulmány címe:

A potenciális IFRS-felhasználói kör pénzügyi változóinak struktúraelemzése

Szerző:

MENTE KRISTÓF

a Budapesti Corvinus Egyetem PhD-jelöltje

E-mail: kristof.mente@uni-corvinus.hu

DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2023.03.hu0259>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) *Statisztikai Szemle* c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

1. A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
2. A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
3. A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
4. A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szjt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
5. A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
6. A 3. a)–c) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:
„*Forrás: Statisztikai Szemle* c. folyóirat 101. évfolyam 2. számában megjelent, **Mente Kristóf** által írt, **A potenciális IFRS-felhasználói kör pénzügyi változóinak struktúraelemzése** című tanulmány (link csatolása)”
7. A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem feltétlenül esnek egybe a KSH vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

Mente Kristóf

A potenciális IFRS-felhasználói kör pénzügyi változóinak struktúraelemzése

Potential IFRS adopting entities financial measures structure analysis

Mente Kristóf, a Budapesti Corvinus Egyetem PhD-jelöltje
E-mail: kristof.mente@uni-corvinus.hu

A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok (*International Financial Reporting Standards, IFRS*) egyedi pénzügyi kimutatások esetében történő alkalmazásának elterjedésével egyre több kérdés merül fel e folyamatok makrogazdasági szinten gyakorolt hatásaival kapcsolatban. Mind a témában érintett gazdasági szakemberek, mind a tudományos élet szereplői szembesülnek az IFRS-ek alkalmazásának kihívásaival, de potenciáljával is. Jelen kutatás abban kíván támpontot nyújtani, hogy makrogazdasági szinten az aggregált változók, illetve a kapcsolódó számviteli standardok sokaságából melyek azok, amelyekre a döntéshozóknak vagy a kutatóknak érdemes fókuszálniuk.

Kulcsszavak: nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok (IFRS), makrogazdaság, főkomponens-elemzés

With the spread of the application of International Financial Reporting Standards (IFRS) in the case of standalone financial statements, more and more questions arise at the macroeconomic level regarding the effects of this trend. Both the economic specialists involved in the topic and the actors of the scientific life are faced with the challenges of applying IFRS, but also with its potential. This paper aims to provide a clue as to which of the multitude of aggregate variables and related accounting standards at the macroeconomic level should be focused on by decision-makers or researchers.

Keywords: International Financial Reporting Standards (IFRS), macroeconomics, principle component analysis

A globális pénzügyi beszámolási szabványok kialakítása 1973-ig nyúlik vissza, amikor az akkori Nemzetközi Számviteli Standard Bizottság (*International Accounting Standards Committee, IASC*) kibocsátotta az első nemzetközi számviteli standardokat (*International Accounting Standards, IAS*) és a kapcsolódó értelmezéseket (*Standard Interpretations Committee, SIC*). 2001 óta a Nemzetközi Számviteli Standard Testület (*International Accounting Standards Board,*

IASB) adja ki a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardokat (*International Financial Reporting Standards, IFRS*).

A nemzetközi számviteli szabályozást elsősorban a transzparencia igénye, az elszámoltathatóság megerősítése, valamint a gazdasági hatékonyság növelésének elvárása indokolta. A transzparencia igénye alatt a pénzügyi információk fokozottabb nemzetközi összehasonlíthatóságát és magasabb minőségét, az elszámoltathatóság megerősítésének keretein belül a tőkét rendelkezésre bocsátó és azt felhasználók közötti információs aszimmetriának a mérséklését, a gazdasági hatékonyság növelése alatt pedig a hatékonyabb tőkeallokációt, valamint a csökkenő tőkeelköltéseket említi többek között a szakirodalom.

Az Európai Unió tagállamaiban, így Magyarországon is a 2002. július 19-i 1606/2002/EK számú európai parlamenti és tanácsi rendelet tette kötelezővé az IASB által elfogadott vagy kibocsátott keretelvek (*Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*, röviden: *Framework*), a nemzetközi számviteli standardok, a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok és a kapcsolódó értelmezések (*SIC, International Financial Reporting Interpretations Committee Interpretations, IFRIC*), valamint ezen standardok módosításai és az azokhoz kapcsolódó értelmezések (a továbbiakban egységesen IFRS-ek) implementálását a nemzeti számviteli szabályozásba. A rendelet 2005-től írta elő az EU által befogadott IFRS-ek alkalmazását az összevont (konszolidált) beszámolók elkészítése során azon vállalkozások számára, amelyek hitelviszonyt vagy tulajdonviszonyt megtestesítő értékpapírjait az Európai Unió valamely tagállamában lévő szabályozott piacra bevezették. Mindezek mellett a tagállamok megengedhetik vagy előírhatják az unió által befogadott IFRS-ek alkalmazását az uniós tőzsdéken nem jegyzett társaságok egyedi vagy összevont (konszolidált) beszámolóinak, vagy az uniós tőzsdéken jegyzett társaságok egyedi beszámolóinak összeállításánál is.¹

Hazánkban a nemzetközi szabályozásokkal való harmonizáció szellemében 2015-ben két törvényt fogadott el az Országgyűlés: az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi CI., valamint a nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok egyedi beszámolási célokra történő hazai alkalmazásának bevezetéséhez kapcsolódó, illetve egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi CLXXVIII. törvényt (a továbbiakban IFRS-tv.).

A fent említett két törvény gyakorlatilag az IFRS-ek alkalmazásának szélesebb körét ültette át a hazai számviteli és adótörvényekbe, egyes gazdálkodóknak – például a hitelintézeteknek – egyedi pénzügyi beszámolás szintjén kötelezően előírva, más gazdálkodói körnek – például a könyvvizsgálatra kötelezetteknek – opcionálisan. Érdeemes megjegyezni, hogy míg az Szt. alapvetően részletszabá-

¹ Adó- és Pénzügyi Szaklap. XXV. évfolyam, 2016/1. szám, 8. oldal.

lyokon alapuló számviteli szabályozás, addig az IFRS-ek rendszere alapelveken nyugvó pénzügyi beszámolási rendszer, és ezek számos ponton eltérnek a megjelenítés, a besorolás, az értékelés, illetve a kiegészítő közzétételek követelményeit tekintve.

2016-ban 121 gazdálkodó tett közzé IFRS szerinti önálló pénzügyi kimutatást, összesen 5 billió 60 959 millió forint árbevéttel, ami a magyarországi bruttó kibocsátás 6,68%-a. 2019-ben már 135, IFRS szerinti beszámolót készítő vállalatról beszélhetünk, 7,14%-os részesedéssel a bruttó kibocsátásból.

Az IFRS szerinti pénzügyi kimutatásokat közzétevők növekvő száma felveti a kérdést, hogy a nemzetközi standardok alkalmazása hatással van-e a makrogazdasági aggregátumokra. Jelen kutatás terjedelmi okok miatt nem tér(het) ki részletesen a makrogazdasági aggregátumok elszámolási sajátosságaira, vagyis a nemzetgazdasági számlák rendszere, illetve az Szt. és az IFRS-ek logikájának eltéréseire. Utóbbiakra kimerítőbben további kutatásokban fogok rámutatni, a mostani tanulmányban – amennyiben releváns – csak az adott kérdéskörhöz kapcsolódóan, érintőlegesen ismertetem a számviteli sajátosságokat.

1. Szakirodalmi áttekintés

Az előzőekben taglalt transzparencia, elszámoltathatóság, valamint gazdasági hatékonyság fokozásának háttérét gazdag szakirodalom dolgozza fel, így nem vállalkozhatok annak teljes körű bemutatására. Ugyanakkor időrendi sorrendben haladva kritikai szemlélettel megvizsgálhatjuk egyes visszatérően hivatkozott kutatások megközelítéseit, azt, hogy miféle módszerek segítségével milyen következtetéseket vontak le általánosságban a számviteli rezsimek változásával, vagy konkrétan az IFRS-ekre történő áttállással kapcsolatban.

Sutton (1984) egyik korai kutatása azoknak a felhasználóknak készült, akikre hatással van az új számviteli rezsimek történetének áttérése. Az egyéneknek és a szervezeteknek az efféle szabályok létrejöttének előmozdítására vagy megakadályozására irányuló erőfeszítéseit a szerző együttesen lobbizásnak nevezte. A kutatás módszerének a Downs-i szavazási modellt vette alapul, majd bemutatta, hogy milyen hasonlóságokat eredményez a szavazás és a lobbizás a jövőbeli várható hasznok és a jövőbeli döntés befolyásolásának a valószínűsége tekintetében. A kutatás 9 számviteli szabályozási javaslat döntési folyamatát vizsgálta az Egyesült Királyságban, illetve az USA-ban, és arra a következtetésre jutott, hogy a pénzügyi kimutatások előállítói nagyobb valószínűséggel lobbiznak, mint

ezeknek a kimutatásoknak a felhasználói. A nagyobb szervezetek, amelyek pénzügyi kimutatásokat prezentálnak, nagyobb valószínűséggel lobbiznak, mint a kisebbek, továbbá azok a pénzügyi kimutatásokat prezentáló szervezetek, amelyek nem diverzifikáltak, nagyobb valószínűséggel lobbiznak, mint a diverzifikáltak. Bár a kutatás nem a számviteli váltás makrogazdasági hatásaira fókuszál, fontos szempontokat emel ki a lobbitevékenység következményeivel kapcsolatban, amelyek hazánkban is relevánsak lehetnek.

Watts és Zimmerman (1985) összefoglalták az addig kimunkált korabeli számviteli elméleteket, valamint megtárgyalták a számviteli elméletek felhasználását a tőkepiacokon, a szerződéskötések során, illetve a politikai folyamatokban. Vizsgálták azt is, hogy ezek az elméletek mennyire konzisztensek az empirikus számviteli kutatások eredményeivel. Bár ez a kutatás sem kapcsolódott közvetlenül az IFRS-átállásokhoz, fontos mérföldkő annak bemutatásában, hogy a pénzügyi beszámolási szabályozások mögött általános érvényű tudományos modellek állnak, amelyekhez viszonyítani lehet az empirikus kutatási eredményeket. Egyúttal erős válasz azon kutatók számára, akik azt állítják, hogy a számvitel nem önálló tudományág, mivel nélküli a sajátos terminológiát használó konzisztens és általános érvényű gazdálkodási modellek általi megalapozottságot.

Utóbbiakhoz kapcsolódik *Verrecchia (1996)* kutatása, amely a kétszintű pénzügyi beszámolás modelljét, valamint a standard stratégiai kereskedelmi modellt ötvözve vizsgálta matematikai úton a piaci szereplőkre, illetve a piacra gyakorolt hatásokat. A kétszintű pénzügyi beszámolás modellje szerint kétféle módon ragadhatók meg a pénzügyi piaci információk: az egyik szint egy részletes, szofisztikált közzétételt, a másik egy kevésbé részletes, illetve kevésbé szofisztikált közzétételi módot jelent. A kutató a kereskedőkre gyakorolt hatásokat az alapján differenciálta, hogy a két szintből melyiket és milyen képességekkel tudják feldolgozni. A matematikai modell outputjai szerint a kétszintű pénzügyi beszámolás megközelítése a pénzügyi piacokat likvidebbé teszi, valamint csökkenti a tőkeöltséget.

Míg Verrecchia kutatása általános matematikai megközelítést használt, addig *Basu (1997)* 1963 és 1990 közötti éves és havi gyakorisággal publikált pénzügyi kimutatás- és -bevallás-adatokat vizsgálva arra a következtetésre jutott, hogy a gazdálkodók a „rossz híreket” statisztikailag szignifikánsan időszerűbben prezentálják a pénzügyi kimutatásokban, mint a „jókat”. A regressziót felhasználva Basu azt is bemutatta, hogy a jövedelmek érzékenysége az egyidejű negatív hozaminformációkra kétszeres, illetve hatszoros intervallum között mozog a pozitív irányú érzékenységhez képest. Bár az alkalmazott modellek és együtthatók statisztikailag szignifikánsak, érdemes megjegyezni a kutatás magyarázóerejével kapcsolatban, hogy a koeficiensok korrigált R^2 -ei – vagyis az, amilyen arányban a modell független változói magyarázzák a modell függő változójának varianciá-

ját – jellemzően 5–30%-os tartományban mozognak. Jelen kutatás „rokon” abból a szempontból, hogy Basu kutatása is alkalmazta a mikroszintű pénzügyi beszámolási adatokat egy kvantitatív modellben, és próbált makrogazdasági szinten értelmezhető, statisztikailag szignifikáns következtetéseket levonni.

Barth és szerzőtársai (1999) hat gazdasági és intézményi jellemző összefüggéseit vizsgálták, és azt mutatták be, hogy az általuk felépített modellben két fő alkotóeleme van a pénzügyi standardok harmonizációja által a piacokra gyakorolt hatásnak. Az első a harmonizációval járó mérési hibák változásának iránya az általánosan elfogadott hazai, illetve külföldi számviteli alapelvek (GAAP) között, illetve ezen változásoknak a piacokra történő befolyása. A második a harmonizációnak a piacokra oly módon gyakorolt hatása, hogy a külföldi befektetők a harmonizáció nyomán egyre gyakorlottabbakká válnak a hazai pénzügyi kimutatások elemzésében, aminek természetesen költsége is felmerül. Ezt a szerzők szakértelemmegszerzés-hatásnak nevezik. A modell eredményei azt mutatják, hogy a harmonizáció hatásainak iránya főként a hazai és a külföldi befektetők arányától és a szakértelem megszerzésének költségétől függ.

Ball és szerzőtársai (2000) 7 fejlett ország 1985 és 1995 közötti, 40 359 megfigyelésre épülő adatainak keresztmetszeti, éves keresztmetszeti, valamint idősoros regressziója alkalmazásával vizsgálták nemzetközi összehasonlításban a számviteli jövedelem időszerűségét, illetve konzervativizmusát. Az időszerűséget a szerzők úgy definiálják, miszerint a tárgyidőszaki számviteli jövedelmek milyen mértékben tartalmazzák a tárgyidőszak gazdasági jövedelmét. Ez utóbbi közelítésére a részvényesi tőke piaci értékének változását használták fel. A konzervativizmust pedig *Basu (1997)* értelmezésében aszerint definiálják, hogy a folyó időszakban elszámolt számviteli jövedelem milyen mértékben tartalmazza aszimmetrikusan a gazdasági veszteségeket a gazdasági nyereséghez képest. A kutatás fő megállapítása, hogy a számviteli eredmény az alapelvek útján szabályozott országokban (pl. az angolszász *common law* szabályozás) szignifikánsan időszerűbb és konzervatívabb, mint a törvényileg szabályozottakban (pl. a kontinentális kodifikált szabályozás), azonban a kontinentális országokban az intézményi behatások a nagyobb érdekhordozókkal fennálló közelebbi kapcsolatok miatt valószínűbben képesek feloldani az információs aszimmetriát. Ballék feltárták azt is, hogy a kibővített *common law* közzétételi standardok csökkentik a menedzserek monitoringjának költségeit, ezzel ellensúlyozva a részvényesek és a menedzserek szorosabb kapcsolatának előnyeit a kodifikált jog szerinti országokban.

Leuz és szerzőtársai (2003) kutatásuk során leíró klaszteranalízis segítségével képeztek csoportokat 31 országból, hasonló intézményi karakterisztikák mentén, és bemutatták, hogy a jövedelemmenedzsment szisztematikusan változik ezek között az intézményi klaszterek között. A jövedelemmenedzsment az ő definíció-

juk szerint a gazdálkodók pénzügyi beszámolóiban prezentált gazdasági teljesítmény megmásítása bennfentesek által, egyes érdekhordozók félrevezetése, vagy szerződéses kimentelek befolyásolása céljából. A kutatás azt tárta fel, hogy „külös” gazdaságokban, ahol viszonylag szétszóródott a tulajdonosi kör, erős a befektetővédelem és nagyméretűek a tőzsdék, a jövedelemmenedzsment szintje alacsonyabb, mint azokban a „bennfentes” országokban, ahol koncentráltabb a tulajdonosi kör, gyenge a befektetővédelem és kevésbé fejlettek az értékpapírpiacok. Bár utóbbi kutatás sem foglalkozik közvetlenül az IFRS-re való átállás hatásaival, érdemes belegondolnunk, hogy Magyarország vajon melyik körbe tartozna a fentiek közül, és ennek milyen következménye van egy elterjedő alapelvek útján történő pénzügyi beszámolási rendszer esetében makrogazdasági szinten.

Cuijpers és Buijink (2005) 133 nem pénzügyi vállalkozás mintáján vizsgálta az önkéntes áttérés hatásait az IFRS (IAS), illetve a US GAAP szerinti beszámolásra. Kutatásuk eredményei azt mutatják, hogy az Európai Unió piacain jegyzett társaságok jelentős része nem várt előnyöket az áttéréstől, a szerzők viszont a többiekénél alacsonyabb információs aszimmetriát mértek az IFRS (IAS), illetve a US GAAP szerinti beszámolásra áttérők esetében. További determinánsokat figyelembe véve a kutatók azt fedezték fel, hogy pozitív összefüggés áll fenn az elemzői változó, illetve negatív a saját tőke költsége között. Ezenkívül magasabb bizonytalansági tényezőt mutattak ki az elemzők és a befektetők körében az IFRS-re (IAS-ra) és a US GAAP-re áttérők esetében, szemben a helyi szabályozással. A szerzőpáros kutatása úttörő abból a szempontból, hogy – bár viszonylag kis mintán – már célzottan az IFRS-re, illetve a US GAAP-ra átállások hatásait vizsgálta nemzetközi szinten.

Tan és szerzőtársai (2011) 1988 és 2007 között 25 ország 6859 gazdálkodót tartalmazó mintáján, 14 változó segítségével keresztmetszeti-idősor-elemzést alkalmazva arra a következtetésre jutottak, hogy az IFRS-re való áttérés vonzza a külföldi elemzőket, főként azokat, akik egyidejűleg ugyanabban az országban tevékenykednek, amelyben az áttérő gazdálkodók működnek. Feltárták, hogy az IFRS-re való áttérés javítja az elemzők előrejelzési pontosságát is. Ugyanakkor nem találtak szignifikáns eltérést az elemzői követés, illetve az előrejelzési pontosság tekintetében az IFRS-eket nem implementáló országok esetében, továbbá arra jöttek rá, hogy a helyi elemzők előrejelzési pontosságára nem volt hatással az átállás. Azt is kimutatták, hogy az olyan helyi elemzők esetében, akik már rendelkeztek IFRS-tapasztalattal, vagy nemzetközi portfólióval, koncentráltan növekszik az elemzői követés. A konklúziókat alátámasztó modellek esetében megjegyzendő, hogy a modellek magyarázóereje, vagyis a korrigált R^2 jellemzően 10–20% körül mozog, azonban nem kirívóan alacsony panelregresszió esetében.

Glaum és szerzőtársai (2012) 2005-re és 2007-re 6 változón regresszálták a szabályozásnak való megfelelést az IFRS3, illetve az IAS36 által előírt közzété-

teli kötelezettségekkel kapcsolatban, és arra a következtetésre jutottak, hogy jelentős nem megfelelés áll fenn a vizsgált minta esetében, továbbá a megfelelés szintje együttesen több gazdálkodó- és országspecifikus változótól függ. Ilyen szignifikáns gazdálkodói szintű változó például a *goodwill* jelentősége, a korábbi tapasztalat IFRS-ekkel, az auditor típusa, az auditbizottságok megléte, a részvények, illetve a kötvények kibocsátása, továbbá a tulajdonosi struktúra és a pénzügyi szolgáltatási szektor mint befolyásoló tényező. Ország szintű változóként a jogi kikényszeríthetőség szintje, illetve az adott ország tőzsdéinek mérete jelent meg szignifikánsan.

Hazai kutatók közül például *Madarasiné és Szöllősiné (2018)* foglalkozott az egyedi beszámolók szintjén történő IFRS-átállásoknak a nemzeti számlák rendszerére (ESA2010) gyakorolt potenciális hatásaival. Tanulmányuk áttekinti az ESA2010 nemzetgazdasági beszámolási rendszerét – amelynek hatókörében többek között a GDP, illetve a GNI meghatározása is történik –, majd összeveti annak megjelenítési, valamint értékelési logikáját az Szt., illetve az IFRS-ek kapcsolódó szabályaival. A szerzők elsősorban a GDP/GNI, illetve ezzel összefüggésben az IFRS15 „Vevői szerződésekből származó bevétel” standard és az Szt. eltéréseit vizsgálták, de a kérdéskört érintve kitértek többek között az állami támogatások (IAS20), az immateriális javak (IAS38), a lízingek (IFRS16), valamint az IFRS-átállások beruházásstatisztikai következményeire (IAS16-, illetve IAS37-standardok), elszámolástechnikai oldalról.

A fent érintett témakörökből *Tóth (2018)* az IFRS16 „Lízingek” standard 2016-os hatálybalépésének makrogazdasági hatásait vizsgálta behatóbban. A szerző hangsúlyozza azt, ami jelen tanulmány összeállítását is indokolja, miszerint bár az új standard megjelenéséhez kapcsolódóan számos részletes számvetési útmutató jelent meg – elsősorban a nagyobb nemzetközi pénzügyi tanácsadó vállalatok gondozásában –, ezek nem foglalkoztak az új standard bevezetésének makrogazdasági szintű pénzügyi hatásaival. Tóth – elsőként a hazai tudományos szakirodalomban – a Budapesti Értéktőzsdén (BÉT) jegyzett vállalatok mintáján keresztül próbálta becsülni az IFRS16 bevezetésének makrogazdasági kvantitatív hatásait, és arra a következtetésre jutott, hogy bár 2016-ról (152 milliárd forint-ról) 2017-re (88 milliárd forintra) csökkent a hatás, az a lízingkintlevőség teljes állományához képest (1300 milliárd forint) még mindig jelentős arányt képvisel.

2. Kutatási módszertan és kutatási kérdés

Kutatásom az IFRS-ek bevezetésének makrogazdasági hatásaival foglalkozik átfogóan, pontosabban azzal, hogy az egyre több áttérő gazdálkodó IFRS szerinti beszámolója milyen hatással lehet a makrogazdasági aggregátumokra. (Ha például az Szt. szerinti értékesítés nettó árbevétele egy gazdálkodónál a tárgyévben 405 millió, az IFRS15 szerint azonban csak 385 millió forint, és az adott gazdálkodó a tárgyévtől már csak IFRS-ek szerint tette közzé az egyedi pénzügyi kimutatásait, akkor a GDP valóban csökken 20 millió forinttal?)

Áttekintve a hazai, illetve a nemzetközi szakirodalmat, láthattuk, hogy jelenleg nincs olyan kutatás, amely empirikus megalapozottsággal, nagy mintán, robusztus statisztikai modelleket alkalmazva próbál választ adni a fenti kérdésre. Mind az IFRS-ek, mind a nemzetgazdasági számlák (ESA2010) szerinti beszámolók összeállítására vonatkozóan találunk hasznos technikai útmutatókat, azonban ezek nem tudományos háttérű publikációk, nem tartalmaznak statisztikai vizsgálatokat egyes gazdaságok GDP-jének, NDP-jének vagy egyéb makrogazdasági aggregátumainak alakulására vonatkozóan az IFRS-átállás kontextusában. Ezenkívül, figyelembe véve az IFRS-, illetve az ESA-szabályozások terjedelmét, egy átfogó, teljes képet adó kutatás még hosszú éveket vehet igénybe, amihez szükség lenne számos számviteli, illetve statisztikai szakember együttes részvételére. A másik oldalról rendelkezésre állnak a felhasznált beszámoló-, illetve bevallásadatok, azonban ezek esetében is magas számosságú változók halmazából kellene megtalálni első körben azokat a kulcsfontosságú témaköröket, amelyek a legjelentősebb hatást fejthetik ki a makrogazdasági szintű statisztikákra.

Kutatásmódszertani oldalról erre nyújt megoldást a főkomponens-elemzés, mivel az egy olyan többváltozós dimenzióredukciós technika, amelynek célja, hogy a terjedelmes alapadattáblákból kinyerje a fontos információkat új ortogonális változók halmazaként. Az így előálló főkomponenseket és változókat vizsgáltam összetételben és időbeli változásban 2016 és 2019 között, annak érdekében, hogy be tudjam azonosítani a legrelevánsabb (a legmagasabb varianciát magyarázó) pénzügyi kimutatási sorokat, illetve a kapcsolódó IFRS- és ESA-standardokat.

A két választott évszámot egyrészt az adatok statisztikai elemzőprogram által feldolgozható formában rendelkezésre állása határolta be, másrészt a 2019 utáni éveknél a Covid19-járvány, illetve utóhatásainak az alapadatokra gyakorolt „zaja” miatti kizárása az összehasonlíthatóság érdekében. Értelemszerűen a 2016 előtti évek az IFRS-törvény 2015-ös hatálybalépése miatt nem relevánsak.

3. A változók bemutatása

A 2016-os adatállományt a Dun & Bradstreet (Bisnode) szolgáltatta, és 427 836 olyan gazdálkodót tartalmaz, amely az Szt. hatálya alatt tette közzé pénzügyi kimutatásait (egyszerűsített éves vagy éves beszámolót). A teljes adatkészlet 166 nyilvánosan elérhető pénzügyi/nem pénzügyi, mennyiségi/minőségi változót tartalmaz. Közülük csak a 2019-es adatállománnyal összehasonlíthatókat tartottam meg, továbbá a korrelációs mátrix alapján elhagytam a közel teljes korrelációt mutató változókat, így végül 18 változó maradt a vizsgálat hatókörében.

Ebből a kiinduló adatkészletből származtatjuk a lehetséges IFRS-felhasználói részhalmazt (a továbbiakban: POTIFRS) az Szt. és az ún. IFRS-törvény alapján, ami lehetővé teszi, vagy adott esetben kötelezően előírja, hogy a meghatározott feltételeknek megfelelő magyar gazdálkodók az egyedi pénzügyi kimutatásaikat IFRS-ek szerint tegyék közzé.

Egy gazdálkodó az IFRS potenciális felhasználói csoportjába tartozik, ha két egymást követő évben az értékesítés nettó árbevétele 300 millió forint vagy annál nagyobb, és az alkalmazottak átlagos száma 50 fő vagy annál több.

Az [internetes melléklet](#) 1. táblázata a teljes adatkészlet leíró statisztikáit, a 2. táblázata pedig a potenciális IFRS-felhasználói részhalmazt tartalmazza. Annak érdekében, hogy lássuk, milyen részarányt képvisel ez a gazdálkodói részhalmaz, az egyik gyakran hivatkozott makrogazdasági mutatóhoz, a bruttó kibocsátáshoz viszonyítjuk a vállalkozások aggregált árbevételét. A 427 836 gazdálkodóegység árbevételének teljes összege 2016-ban 74 029 milliárd forint volt (átlag: 173 millió forint; szórás: 5454 millió forint), míg a potenciális IFRS-beszámolót készítők száma 5101, és összesen 44 359 milliárd forintot realizáltak (átlag: 8696 millió forint; szórás: 48 762 millió forint). Ez azt jelenti, hogy 2016-ban a vizsgált populációban szereplők 1,29%-a 59,92%-kal járult hozzá az összesített árbevételhez.

A második, 2019-es adatállomány 335 850 gazdálkodótól 308 anonimizált társaságiadó-bevallási mezőt tartalmaz, amit a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) bocsátott rendelkezésemre. A 308 változó közül több olyan van, amely a társasági bevallás részletező sora, ezek nem relevánsak a vizsgálat szempontjából. Így csak azokat a változókat tartottam meg a modellben, amelyek a 2016-os adatállománnyal összehasonlíthatók. A korrelációs mátrix alapján kizártam a teljeshez közeli korrelációt mutató változókat is, így végül 16 maradt a vizsgálatban.

A potenciális IFRS-felhasználói részhalmaz kritériumai megegyeznek a 2016-os adatkészlettel, a leíró statisztikákat az [internetes melléklet](#) 3. és 4. táblázata tartalmazza. Az árbevétel 2019-ben aggregáltan 94 657 milliárd forint volt (átlaga: 282 millió forint; szórása: 7416 millió forint), míg a potenciális IFRS-beszámolót készítők száma 5220, és 58 213 milliárd forint nettó árbevételre realizáltak összesen (átlaga: 11 152 millió forint; szórása: 57 599 millió forint).

Továbbra is megmaradt a magas koncentráció, hiszen a vizsgált populáció 1,55%-a az összesített árbevétel 61,5%-át adta 2019-ben. A modellekben felhasznált változók rövidítéseit és az azoknak megfelelő pénzügyikimutatás-sorokat a Függelék táblázata tartalmazza.

4. A teljes sokaság pénzügyi változójának struktúraelemzése 2016-ra vonatkozóan

A Kaiser–Meyer–Olkin-teszt 0,000-es p-érték mellett 0,769-es értéket vesz fel, ami az átlagos szint felső határán mozog. *Szüle (2010)* alapján 0,7–0,8 között átlagos, 0,8–0,9 között jó, efelett kiváló az illeszkedés. Az így becsült modell 5 komponenst tartalmaz, amelyek az összes variancia 72,04%-át magyarázzák a modellben kumuláltan (1. és 2. táblázat). Az 1 saját érték feletti komponenseket hagytam meg minden esetben.

1. táblázat

A 2016-os teljes minta varianciamagyarázata
Total variance explained for the entire 2016 sample

Komponens	Kezdeti saját értékek			Rotáció utáni értékek összesítője		
	összesen	variancia %-a	kumulatív %	összesen	variancia %-a	kumulatív %
1	6 687	37,150	37,150	3 972	22,065	22,065
2	1 992	11,067	48,217	2 340	12,997	35,062
3	1 788	9,934	58,151	2 327	12,928	47,990
4	1 338	7,433	65,584	2 201	12,226	60,216
5	1 162	6,457	72,041	2 128	11,824	72,041
6	0,996	5,535	77,576			
7	0,897	4,982	82,558			
8	0,626	3,479	86,038			
9	0,580	3,224	89,262			
10	0,525	2,916	92,177			
11	0,494	2,747	94,924			
12	0,367	2,038	96,962			
13	0,176	0,976	97,938			
14	0,136	0,753	98,691			
15	0,120	0,667	99,358			
16	0,072	0,402	99,760			
17	0,029	0,161	99,921			
18	0,014	0,079	100,000			

Extraktációs módszer: főkomponens-elemzés.

2. táblázat

A 2016-os teljes minta rotált komponensmátrixa*
Rotated component matrix for the entire 2016 sample

Változó	Komponens				
	1	2	3	4	5
LETSZAM	0,346	0,120	0,746	-0,036	0,230
NETARBEV	0,785	0,099	0,255	0,417	0,074
EGYBEV	0,028	0,937	0,118	-0,038	-0,005
ANYAGRAF	0,757	0,102	0,233	0,383	0,050
SZEMRAF	0,557	0,172	0,693	0,107	0,109
ECS	0,918	0,090	0,143	0,093	0,089
EBIT	0,474	0,068	0,194	0,754	0,031
TAX	0,067	0,038	0,250	0,850	0,037
NETPROFIT	0,163	0,048	0,010	0,510	0,524
IMMATJ	0,766	0,039	-0,086	0,057	0,110
TARGYIE	0,637	0,224	0,458	0,012	0,077
BEFPUIE	-0,075	0,010	0,100	-0,027	0,960
FORGOE	0,236	0,620	0,065	0,423	0,129
AIE	0,121	0,087	0,568	0,229	-0,014
ST	0,329	0,052	0,111	0,101	0,903
CT	0,244	0,236	0,651	0,245	0,013
PIE	0,119	0,937	0,079	0,023	0,014
KULFTUL	-0,057	-0,037	0,198	0,022	0,012

* A rotáció 6 iteráció során állt elő.

Extraktív módszer: főkomponens-elemzés. Rotációs módszer: varimax Kaiser-normalizációval.

Az elforgatott komponensmátrixból (2. táblázat) látható, hogy az egyes bevont változók milyen relációban állnak az adott komponenssel. Az 1-es komponenszt neveztem HAZAI HATÉKONY TERMELEÉS & IMMAT-nak. Jellemző karakterisztikája, hogy erős pozitív összefüggést (*loading*) mutat az eredménykimutatásban az értékesítés nettó árbevételével, az anyagjellegű ráfordításokkal, az elszámolt értékcsökkenési leírással, valamint a mérlegoldalon az immateriális javakkal és a tárgyi eszközökkel. Ezenkívül közepesen erős összefüggést jelez a személyi jellegű ráfordításokkal, illetve a működési eredménnyel, és gyenge negatív összefüggést feltételez a külföldi tulajdonos jelenlétével, illetve a befektetett pénzügyi eszközökkel.

A 2. komponens jellemzője, hogy erős az összefüggése az egyéb bevételek, a forgóeszközök, valamint a passzív időbeli elhatárolások változóival. Ennek a komponensnek az elnevezése HAZAI FELHALMOZÁS.

A 3. komponens – tekintve, hogy erős pozitív összefüggésben áll a létszámmal, a személyi jellegű ráfordításokkal és a céltartalékokkal, továbbá pozitív, közepesen erős viszonyban a tárgyi eszköz és az aktív időbeli elhatárolás válto-

zók, és megjelenik benne egy enyhe pozitív összefüggés a külföldi tulajdonos jelenlétével – a MULTI TERMELŐ & SZOLG megjelöléssel vezetem be.

Egyértelműen a 4. komponens esetében a legerősebb az adófizetési változóval való korreláció, így ennek a komponensnek a neve NAGYADÓZÓK.

Végül az utolsó, az 5. komponens a TŐKEERŐS BEFEKTETÉSEK megjelölést kapta, a befektetett pénzügyi eszközök és a saját tőke nagyon erős, valamint a működési eredmény közepesen erős pozitív összefüggése alapján.

5. A potenciális IFRS-beszámolói kör pénzügyi változóinak struktúraelemzése 2016-ra vonatkozóan

Most áttekintem a fenti modellt csak azokra a vállalkozásokra, amelyek a potenciális IFRS-beszámolást választók körébe kerülhetnek. A Kaiser–Meyer–Olkin-teszt 0,000-es p-érték mellett 0,766-es értéket vesz fel, ami enyhén alacsonyabb, mint a teljes minta 0,769-es értéke. Az így becsült modell szintén 5 komponenset tartalmaz, ezek az összes variancia 73,52%-át magyarázzák a modellben kumuláltan. Az izgalmas kérdések azonban a potenciális IFRS-felhasználók körére képzett rotált komponensmátrix elemzése során kerülnek előtérbe, ugyanis, ha feltételezzük, hogy ezen potenciális felhasználói körnek beazonosítható sajátosságai vannak a teljes mintához képest, annak tükröződnie kell ebben a kimutatásban.

3. táblázat

A 2016-os POTIFRS-minta varianciamagyarázata
Total variance explained for the 2016 POTIFRS sample

Komponens	Kezdeti saját értékek			Rotáció előtti értékek összesítője			Rotáció utáni értékek összesítője		
	összesen	variancia %-a	kumulatív %	összesen	variancia %-a	kumulatív %	összesen	variancia %-a	kumulatív %
1	7 378	40,990	40,990	7 378	40,990	40,990	3 849	21,383	21,383
2	1 906	10,586	51,576	1 906	10,586	51,576	3 536	19,646	41,030
3	1 619	8,996	60,572	1 619	8,996	60,572	2 619	14,552	55,582
4	1 310	7,278	67,851	1 310	7,278	67,851	2 187	12,152	67,733
5	1 021	5,673	73,524	1 021	5,673	73,524	1 042	5,790	73,524
6	0,896	4,977	78,501						
7	0,729	4,049	82,550						
8	0,635	3,527	86,077						
9	0,576	3,198	89,276						
10	0,527	2,925	92,201						

(A táblázat folytatása a következő oldalon)

(folytatás)

Komponens	Kezdeti saját értékek			Rotáció előtti értékek összesítője			Rotáció utáni értékek összesítője		
	összesen	variancia %-a	kumulatív %	összesen	variancia %-a	kumulatív %	összesen	variancia %-a	kumulatív %
11	0,447	2,483	94,684						
12	0,411	2,285	96,969						
13	0,232	1,286	98,255						
14	0,165	0,919	99,174						
15	0,070	0,387	99,561						
16	0,045	0,249	99,810						
17	0,021	0,117	99,927						
18	0,013	0,073	100,000						

Extraktív módszer: főkomponens-elemzés.

4. táblázat

A 2016-os POTIFRS-minta rotált komponensmátrixa
Rotated component matrix for the 2016 POTIFRS sample

Változó	Komponens				
	1	2	3	4	5
LETSZAM	0,226	0,741	0,082	0,255	0,182
NETARBEV	0,777	0,285	0,430	0,088	0,092
EGYBEV	0,030	0,764	-0,013	-0,010	0,005
ANYAGRAF	0,749	0,273	0,393	0,063	0,090
SZEMRAF	0,442	0,740	0,207	0,118	0,173
ECS	0,914	0,283	0,083	0,098	-0,021
EBIT	0,470	0,173	0,749	0,041	0,039
TAX	0,049	0,123	0,870	0,048	0,004
NETPROFIT	0,165	0,017	0,463	0,540	0,030
IMMATJ	0,851	0,140	0,125	0,111	-0,068
TARGYIE	0,537	0,653	0,066	0,081	-0,025
BEFPUIE	-0,086	0,064	-0,021	0,962	0,003
FORGOE	0,336	0,194	0,582	0,160	0,045
AIE	0,037	0,513	0,364	0,002	-0,136
ST	0,309	0,153	0,109	0,905	0,008
CT	0,192	0,620	0,416	0,024	0,005
PIE	0,290	0,645	0,117	0,039	-0,100
KULFTUL	0,002	0,014	0,033	0,015	0,961

* A rotáció 6 iteráció során állt elő.

Extraktív módszer: főkomponens-elemzés. Rotációs módszer: varimax Kaiser-normalizációval.

A csak potenciális IFRS-beszámoló kör rotáltkomponensmátrix-eredményei alapján már körvonalazódnak észrevételek a korábbi – teljes mintát tartalmazó – modellhez képest. A teljes mintában beazonosított HAZAI HATÉKONY TERMELÉS & IMMAT komponens itt is megjelenik, azonos változói esetében magas korrelációkat tapasztalhatunk, azonban árnyalatnyi eltérések felfedezhetők. Az értékesítés nettó árbevétele, illetve az anyagjellegű ráfordítások enyhén alacsonyabb értéket mutatnak a teljes mintához képest, míg az eszközoldalon a tárgyi eszközökről az immateriális javak irányába történik eltolódás.

Figyelemreméltó összeolvadás figyelhető meg a teljes mintában még külön beazonosított HAZAI FELHALMOZÁS és MULTI TERMELŐ & SZOLG komponensek között, azzal a szembetűnő eltéréssel, hogy a teljes mintában beazonosított 2. komponens külföldi tulajdonos változója szintén előjelet vált, vagyis a 2016-os potenciális IFRS-beszámoló körben már szinte kizárólag külföldi tulajdonú gazdálkodói kör szerepel. Ennek az összevont komponensnek továbbra is jellegzetessége, hogy magas létszámú és személyi jellegű ráfordításokat elszámoló gazdálkodók kapcsolódó változói korrelálnak vele, valamint erős faktorsúllyal jelennek meg ebben a csoportban a céltartalékok és a passzív időbeli elhatárolások. Érdeemes megjegyezni, hogy a teljes mintához képest a tárgyi eszközök faktorsúlya is erősödött (a gyengébb 0,458-ról a közepesen erős 0,653-re), ami azt mutatja, hogy azon gazdálkodók esetében, amelyek potenciálisan az IFRS szerint készíthetik el egyedi beszámolóikat, a 2. komponens tekintve a tárgyi eszközök magasabb relevanciával bírnak.

A 3. komponens megfeleltethető a teljes minta NAGYADÓZÓK, a 4. komponens pedig a TŐKEERŐS BEFEKTETÉSEK kategóriájával, kiemelendő eltérést azonban nem látunk a teljes minta, illetve a potenciális IFRS-beszámoló kör faktorsúlyai között.

6. A teljes sokaság pénzügyi változóinak struktúraelemzése 2019-re vonatkozóan

A 2019-es adatbázis feldolgozásával lehetőség nyílik megvizsgálni, hogy a 2016-os adatsorok között fellelt összefüggések továbbra is fennállnak-e, illetve a teljes adatállomány és a potenciális IFRS-beszámoló kör közötti eltérések milyen irányba változtak. A Kaiser–Meyer–Olkin-teszt 0,000-es p-érték mellett 0,767-es értéket vesz fel, ami szintén az átlagos intervallum felső határán helyezkedik el. Az 5. táblázatban lévő varianciamagyarázatból látható, hogy ezzel a modellel

szintén 5 komponens lehet beazonosítani, amelyek összesen 69,772%-át magyarázzák a modellbe bevont végső változók varianciájának.

5. táblázat

A 2019-es teljes minta varianciamagyarázata
Total variance explained for the entire 2019 sample

Komponens	Kezdeti saját értékek			Rotáció előtti értékek összesítője			Rotáció utáni értékek összesítője		
	összesen	variancia %-a	kumulatív %	összesen	variancia %-a	kumulatív %	összesen	variancia %-a	kumulatív %
1	5 712	35,703	35,703	5 712	35,703	35,703	0	4 385	27,404
2	1 900	11,877	0,0476	1 900	11,877	47,579	0	2 489	15,555
3	1 325	8,283	55,862	1 325	0,008	55,862	0	1 658	10,364
4	1 193	7,455	63,317	1 193	7,455	63,317	0	1 484	9,276
5	1 033	6,455	69,772	1 033	6,455	69,772	0	1 148	7,173
6	0,979	6,121	75,893						
7	0,883	5,522	81,415						
8	0,740	4,623	86,037						
9	0,535	3,346	89,383						
10	0,463	2,893	92,277						
11	0,417	2,605	94,882						
12	0,404	2,522	97,404						
13	0,241	1,508	98,912						
14	0,130	0,813	99,725						
15	0,033	0,205	99,930						
16	0,011	0,070	100,000						

Extraktációs módszer: főkomponens-elemzés.

A 2016-os változóktól eltérően a rendelkezésre álló adatbázis miatt az adózott eredmény helyett az adózás előtti eredmény volt bevonható, illetve a forgóeszközök és a saját tőke helyett a követeléseket, illetve a jegyzett tőkét lehetett a modellbe bevonni. A 2019-es adatbázisban a külföldi tulajdonos változója sajnos nem állt rendelkezésre, így azt is el kellett hagyni. A többi változó tartalma megegyezik a 2016-os adatbázisban lévőkkel.

A komponensek és a változók összetételének áttekintését követően az újabb izgalmas kutatási kérdés az, hogy a 2016-ban beazonosított főkomponensek karakterisztikái visszaköszönnek-e a 2019-es főkomponensekben is. Az 1. komponens esetében láthatóan megmaradt az erős pozitív összefüggés az értékesítés nettó árbevételével, az anyagjellegű ráfordításokkal, valamint az elszámolt értékcsökkenési leírással. A tárgyi eszközökkel elhanyagolható, az immateriális javakkal pedig negatív előjelű – bár szintén elhanyagolható – összefüggést látunk a

2016-os 1. komponenshez képest. Az üzemi eredmény és az adózás előtti/adózott eredmény arányai hasonlóak a 2016-os adatokhoz, így a komponens megjelölésében a hatékonyságot fenntarthatjuk, ám mind a „hazai” – amelyről nincs információnk –, mind a TERMELÉS & IMMAT megjelölést célszerű elhagyni.

6. táblázat

A 2019-es teljes minta rotált komponensmátrixa*
Rotated component matrix for the entire 2019 sample

Változó	Komponens				
	1	2	3	4	5
LETSZAM	0,684	0,336	-0,146	-0,093	0,360
NETARBEV	0,890	0,046	0,292	0,135	0,001
EGYBEV	0,246	0,777	-0,043	-0,010	-0,014
ANYAGRAF	0,879	0,051	0,256	0,139	-0,057
SZEMRAF	0,806	0,326	-0,042	-0,022	0,315
ECS	0,698	0,504	0,216	0,113	-0,089
UZEMI	0,497	0,047	0,679	0,019	0,012
ADOZELE	0,184	-0,016	0,517	0,148	-0,095
IMMATJ	0,019	0,130	0,759	-0,105	0,227
TARGYIE	0,083	0,892	0,043	0,025	-0,113
BEFPUIE	0,281	0,000	0,110	0,783	0,069
KOVETEL	0,789	0,039	0,263	0,225	-0,086
AIE	0,071	0,690	0,174	0,124	0,261
JEGYZETT	-0,012	0,107	-0,032	0,833	0,077
CT	0,018	-0,032	0,104	0,122	0,791
PIE	0,401	0,320	-0,078	0,048	0,349

* A rotáció 10 iteráció során állt elő.

Extraktós módszer: főkomponens-elemzés. Rotációs módszer: varimax Kaiser-normalizációval.

A 2. komponens esetében továbbra is fennáll az erős kapcsolat az egyéb bevételekkel, valamint gyengébb, de továbbra is interpretálható a pozitív összefüggés a passzív időbeli elhatárolásokkal. Változatlanul sajátossága ennek a komponensnek az enyhe pozitív töltöttség az értékesítés nettó árbevételével. Ami érdekes és szembetűnő azonban, hogy a 2016-os adatokban az 1. komponens sajátjának tekintett erős faktorsúly a tárgyi eszközök esetében – és ezzel konzisztensen az értékcsökkenési leírásnál is – inkább ennél a komponensnél jelenik meg, az immateriális javakkal való erős pozitív összefüggés pedig áttolódott a 3. komponens alá.

További sajátosságai a 3. komponensnek a viszonylag erős pozitív töltöttség az üzemi eredménnyel, illetve az adózás előtti eredménnyel, miközben a lét-

számmal enyhe negatív, az értékesítés nettó árbevételével enyhe pozitív az összefüggés. Vegyük észre, hogy ezek – az immateriális javaktól eltekintve – a 2016-os NAGYADÓZÓK komponens karakterisztikáival, valamint a 4. komponensben fellelhető erős pozitív összefüggés a befektetett pénzügyi eszközökkel, illetve a jegyzett tőkével, a 2016-os teljes adatbázisra épített modell TŐKEERŐS BEFEKTETÉSEK komponense jellemzőinek felelnek meg.

Az 5. komponens így kizárásos alapon a 2016-os MULTI & TERMELÉS & SZOLG komponenssel tudjuk csak összevetni, aminél viszont már nehéz hasonlóságot feltárni. Összességében azt tudom állítani, hogy két komponens viszonylag egyértelműen megfeleltethető egymásnak, valamint két komponens (a 2019-es modellben az 1. és a 2.) egyes eszközcsoportok eltolódása mellett is hasonló jellemzőket mutat.

7. A potenciális IFRS-beszámolóikör pénzügyi változóinak struktúraelemzése 2019-re vonatkozóan

A Kaiser–Meyer–Olkin-teszt 0,000-es p-érték mellett 0,748-es értéket vesz fel, ami az eddig modellekhez képest a legalacsonyabb, ám szintén az átlagos intervallum felső határán helyezkedik el. Amint a 7. táblázatból látható, a 2019-es, a pénzügyi kimutatásaikat potenciálisan IFRS szerint közétevőkre illesztett modellben is 5 komponens szerepel, amelyek a modellben szereplő változók összes varianciájának 70,49%-át magyarázzák.

A 2016-os eredményekhez hasonlóan az 1. komponens esetében a potenciális IFRS-beszámolóikörben mindkét évben alacsonyabb töltöttséggel bír az átlagos statisztikai létszám, illetve ezzel összhangban a személyi jellegű ráfordítások. Kiemelendő még 2019-ben az erősebb negatív töltöttség a POTIFRS-körben, mint a teljes mintára vonatkozóan. A 2. komponens esetében nem látunk interpretálható eltérést, azonban megjegyzendő, hogy differenciaátlaga pozitív előjelű, szemben a 2016-os negatív eltolódással.

7. táblázat

A 2019-es POTIFRS-minta varianciamagyarázata
Total variance explained for the 2019 POTIFRS sample

Komponens	Kezdeti saját értékek			Rotáció előtti értékek összesítője			Rotáció utáni értékek összesítője		
	összesen	variancia %-a	kumulatív %	összesen	variancia %-a	kumulatív %	összesen	variancia %-a	kumulatív %
1	5 778	36,111	36,111	5 778	36,111	36,111	3 715	23,221	23,221
2	1 990	12,436	48,548	1 990	12,436	48,548	2 360	14,751	37,972
3	1 243	7,772	56,319	1 243	7,772	56,319	2 306	14,412	52,383
4	1 185	7,403	63,723	1 185	7,403	63,723	1 540	9,624	62,007
5	1 083	6,767	70,490	1 083	6,767	70,490	1 357	8,483	70,490
6	0,988	6,176	76,666						
7	0,804	5,028	81,693						
8	0,745	4,657	86,350						
9	0,575	3,595	89,945						
10	0,513	3,209	93,154						
11	0,408	2,552	95,705						
12	0,285	1,778	97,483						
13	0,236	1,473	98,956						
14	0,119	0,746	99,702						
15	0,038	0,236	99,938						
16	0,010	0,062	100,000						

Extraktációs módszer: főkomponens-elemzés.

8. táblázat

A 2019-es POTIFRS-minta rotált komponensmátrixa*
Rotated component matrix for the 2019 POTIFRS sample

Változó	Komponens				
	1	2	3	4	5
LETSZAM	0,299	0,224	0,807	-0,003	-0,068
NETARBEV	0,866	0,089	0,317	0,149	0,016
EGYBEV	0,113	0,786	0,257	-0,017	-0,030
ANYAGRAF	0,856	0,096	0,294	0,108	-0,004
SZEMRAF	0,467	0,237	0,781	0,050	0,001
ECS	0,630	0,546	0,312	0,129	-0,007
UZEMI	0,597	0,055	0,092	0,646	-0,006
ADOZELE	0,440	0,012	0,000	0,572	0,065
IMMATJ	-0,032	0,068	0,075	0,816	0,012
TARGYIE	0,057	0,925	0,093	0,019	0,008
BEFPUIE	0,534	0,039	-0,166	-0,077	0,553
KOVETEL	0,814	0,069	0,121	0,109	0,313
AIE	0,057	0,654	0,091	0,173	0,446
JEGYZETT	-0,039	0,044	0,433	0,123	0,646
CT	0,062	0,025	0,009	-0,014	0,473
PIE	0,067	0,143	0,659	0,110	0,322

* A rotáció 9 iteráció során állt elő.

Extraktációs módszer: főkomponens-elemzés. Rotációs módszer: varimax Kaiser-normalizációval.

A 3. komponens eltérését óvatosabban kell megközelíteni, mivel a POTIFRS-modell az ún. NAGYADÓZÓ kategóriát láthatóan a 4. komponensbe sorolta, így a különbözeteknél is a 3. és a 4. komponens tüntetem fel, azonban ebben a kategóriában sem látok interpretálható eltérést, vagyis erősebb faktorsúly-különbözetet. Azonban a 4. komponens esetében – amely a 2016-os TŐKEERŐS BEFEKTETÉSEK kategóriával mutatott hasonló karakterisztikákat – a statisztikai létszám enyhe pozitív differenciájával szemben 2019-re erősen negatív a különbség a teljes, illetve a POTIFRS-minta között. Érthetőbben kifejezve ez azt jelenti, hogy 2019-re ennek a modellnek az adatai alapján azon gazdálkodók esetében, amelyek beleesnek a potenciális IFRS-beszámoló körbe, várhatóan alacsonyabb lesz a statisztikai létszám. A másik meglepő eredmény a befektetett pénzügyi eszközök faktorsúly-különbözete, ami azt mutatja, hogy 2019-re a POTIFRS-körben várhatóan alacsonyabb az állomány. Ez a jelenség a 2016-os modellben nem állt fenn.

8. Összefoglalás és konklúziók

Az elvégzett vizsgálat alapján látható, hogy bár mindkét év (2016 és 2019) esetében 5 komponens jelenik meg, tartalmilag valójában 4, amelyekre mindkét mintában, mindkét évre összehasonlítható elemzést lehet végezni (zárójelben a témakörhöz kapcsolódó standard).

Az 1. komponens jellemzője mindkét évben a magas árbevétel (IFRS15) és anyagjellegű (IAS1, IAS2) ráfordítások faktorsúlya, illetve közepes vagy erős a faktorsúly a személyi jellegű ráfordításokkal (IAS19), és bár a 2016-os potenciális IFRS-beszámoló körben erős faktorsúllyal szerepeltek az immateriális eszközök, ez 2019-ben nem látható, sőt enyhe negatív összefüggés jelenik meg. Ettől az eredménytől függetlenül célszerű az immateriális javakat (IAS38) meghagyni további vizsgálatok tárgyaként, azzal a feltételezéssel, hogy 2019-re ezen gazdálkodói körben az immateriális javak relevanciája nem „olvadt le” teljesen 2016-hoz képest, csupán csökkent a potenciális IFRS-beszámoló körben (lásd, hogy a 2016-os POTIFRS 1. komponens IMMATJ-változó faktorsúlya 0,851 volt, míg ez 2019-re áttolódott a 4-es komponens alá, 0,816-es faktorsúllyal).

A 2. komponens azon változók körét reprezentálja, amelyek inkább külföldi tulajdonnal, magas tárgyieszköz-állománnyal (IAS16, IAS36), ugyanakkor alacsonyabb üzemi, illetve adózás előtti eredménnyel korrelálnak. További sajátossága ennek a csoportnak a magasabb egyéb bevételek és az aktív időbeli elhatárolások megjelenítése mindkét minta esetében.

A 3. és egyben az egyik „legstabilabb” komponens a magas adózás előtti eredmények és a magas adóteljesítések változói, amelyek esetében a potenciális IFRS-beszámoló kör mindkét évben felülteljesítette a teljes mintában szereplő gazdálkodói kört (IAS 12).

A 4. összehasonlítható komponens erősen korrelál a jelentősebb befektetett pénzügyi eszközök és a sajáttőke-állományok változóival, amelyen belül azonban mindkét mintában 2016-ról 2019-re a faktorsúlyok visszaesése figyelhető meg. 2019-re a 4. komponens a potenciális IFRS-beszámoló kör esetében a korábbi 2016-os, kimondottan erős faktorsúlyról (0,962) egy közepes értékre (0,553) esett vissza (IFRS7; IFRS9; IFRS13).

Kiemelendő még a lízingek (IFRS16) témaköre, amelyet *Madarasiné és Szőlősiné (2018)*, valamint *Tóth (2018)* is felvetett, ugyanis az új standardhoz kapcsolódó, korábban operatív lízingnek minősített szerződések adott esetben jelentős pótlólagos rövid, illetve hosszú lejáratú kötelezettségállománnyal, valamint a futamidő kezdetén magasabb kamat- és értékcsökkenésileírás-ráfordítással jelennek meg az IFRS szerinti egyedi beszámolóikban.

9. A kutatás korlátai és fejlesztési lehetőségei

Jelen kutatás csupán két év távlatában vizsgálja a struktúraváltozásokat, így célszerű lehet megismételni (validálni) egy későbbi – remélhetőleg további makrogazdasági sokkuktól mentes – évre is. A kutatásba bevont változók jellemzően csak összevontan tartalmazzák a beszámolóadatokat, így a már beazonosított főbb témakörök (komponensek releváns) változóit mélyebb vizsgálatoknak alávetni. A kutatás átfogó képet ad arról, hogy Magyarországon milyen súllyal és relevanciával bír(t) az IFRS szerinti pénzügyi beszámoló készítésének lehetősége egyedi beszámolók szintjén, azonban ki kell egészíteni az áttérő gazdálkodók számosságának változásával, illetve trendjével. A témakörrel foglalkozó szakemberek elsősorban a tömeges átálláshoz szükséges IFRS-képzettséggel (IFRS mérlegképes könyvelői, IFRS-minősítésű könyvvizsgálói, vagy ACCA/FCCA-diplomával) rendelkező szakemberek hiányát, az IFRS-ek komplexitását, az adózási kockázatokat, valamint az informatikai rendszerek – vagy akár az egész szervezet – gyökeres átalakításának szükségességét vetik fel akadályozó tényezőkként.

Mindezeketől függetlenül a hazai számviteli szabályozás terén óvatos lépésekkel, de az Szt. konvergenciája figyelhető meg a lényegesen összetettebb IFRS-ek irányába, és jelen kutatásból (a 2016-os adatok esetében) is visszaköszön, hogy

az egyedi beszámolók szintjén az IFRS-átállás potenciálisan főként a külföldi anyavállalattal rendelkező hazai leányvállalatok esetében releváns, ahol a tulajdonos nem az Szt. alapján összeállított beszámoló számai, hanem jellemzően az anyavállalat felé benyújtandó *reporting package* alapján hozza meg a gazdálkodásra vonatkozó döntéseket.

Függelék

Változók rövidítései

Változónév	Pénzügyi kimutatás megnevezése
LET SZAM	Alkalmazottak statisztikai létszáma
NETARBEV	Értékesítés nettó árbevétele
EGYBEV	Egyéb bevételek
ANYAGRAF	Anyagjellegű ráfordítások
SZEMRAF	Személyi jellegű ráfordítások
ECS	Értékcsökkenési leírás
EBIT	Üzemi (üzleti) eredmény
TAX	Adófizetési kötelezettség
NETPROFIT	Adózott eredmény
IMMATJ	Immateriális javak
TARGYIE	Tárgyi eszközök
BEFPUIE	Befektetett pénzügyi eszközök
FORGOE	Forgóeszközök
KOVETEL	Követelések
AIE	Aktív időbeli elhatárolások
ST	Saját tőke
JEGYZETT	Jegyzett tőke
CT	Céltartalékok
PIE	Passzív időbeli elhatárolások
KULFTUL	Külföldi tulajdonos

Irodalom

- Abdi, H. – Williams, L. J. (2010): Principal component analysis. *WIREs Comp Stat.* Vol. 2. pp. 433–459. <https://doi.org/10.1002/wics.101>
- Ball, R. – Kothari, S. P. – Robin, A. (2000): The effect of international institutional factors of properties of accounting earnings. *Journal of Accounting and Economics.* Vol. 29. No. 1. pp. 1–51. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(00\)00012-4](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(00)00012-4)
- Barth, M. E. – Clinch, G. – Shibano, T. (1999): International accounting harmonization and global equity markets. *Journal of Accounting and Economics.* Vol. 26. No. 1–3. pp. 201–235. [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(98\)00038-X](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(98)00038-X)
- Basu, S. (1997): The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics.* Vol. 24. No. 1. pp. 3–37 [https://doi.org/10.1016/S0165-4101\(97\)00014-1](https://doi.org/10.1016/S0165-4101(97)00014-1)
- Cuijpers, R. – Buijink, W. (2005): Voluntary adoption of non-local GAAP in the European Union: A study of determinants and consequences. *European Accounting Review.* Vol. 14. No. 3. pp. 487–524. <https://doi.org/10.1080/0963818042000337132>
- Glaum, M. – Schmidt, P. – Street, D. L. – Vogel, S. (2013): Compliance with IFRS 3- and IAS 36-required disclosures across 17 European countries: company- and country-level determinants. *Accounting and Business Research.* Vol. 43. No. 3. <https://doi.org/10.1080/00014788.2012.711131>
- Leuz, C. – Nanda, D. – Wysocki, P. D. (2003): Earnings Management and Investor Protection: An International Comparison. *Journal of Financial Economics.* Vol. 69. No. 3. pp. 505–527. [https://doi.org/10.1016/S0304-405X\(03\)00121-1](https://doi.org/10.1016/S0304-405X(03)00121-1)
- Madarasiné Sz. A. – Szöllősiné Sz. A. (2018): A nemzetközi pénzügyi beszámolási standardok (IFRS) alapján teljesített statisztikai adatszolgáltatás módszertanának háttere és tapasztalatai. *Statisztikai Szemle.* 96. évf. 5. sz. 489–521. o. DOI: 10.20311/stat2018.05.hu0489
- Sutton, T. G. (1984): Lobbying of accounting standard-setting bodies in the U.K. and the U.S.A.: A Downsian analysis. *Accounting, Organizations and Society.* Vol. 9. No. 1. pp. 81–95. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(84\)90031-X](https://doi.org/10.1016/0361-3682(84)90031-X)
- Szűle B. (2016): *Introduction to data analysis.* Corvinus University of Budapest, Faculty of Economics.
- Tan, H. – Wang, S. – Welker, M. (2011): Analyst following and forecast accuracy after mandated IFRS adoptions. *Journal of Accounting Research.* Vol. 49. No. 5. pp. 1307–1357. <https://doi.org/10.1111/j.1475-679X.2011.00422.x>
- Tóth A. (2018): Measuring the capitalisation impact of off-balance sheet items under the new IFRS 16-based lease accounting in Hungary. *Hungarian Statistical Review.* Vol. 1. No. 1. pp. 91–108. DOI: 10.15196/hsr2018.01.en091
- Watts, R. L. – Zimmerman, J. L. (1985): *Positive accounting theory 1st Edition, Englewood Cliffs.* Prentice Hall, New Jersey.
- Verrecchia, R. E. (1996): Discussion of a model of two-tiered financial reporting. *Journal of Accounting Research.* Vol. 34. (Suppl.) pp. 75–82. <https://doi.org/10.2307/2491426>